

Dilqəm ƏHMƏD

"1903-cü il idi... Tiflisdə Məhəmməd ağa Şahtaxtının "Şərqi-Rus" adında gündəlik qəzeti nəşr olunurdu. Bu, 1875-ci ildə çıxan Həsən bəy Zərdablinin "Əkinçi"sindən sonra demək olar ki, Azərbaycanın türkçə ilk qəzeti idi. "Şərqi-Rus"u böyük diqqət və maraqla oxuyurdum. Sadəcə oxumaq deyil, bu qəzetə yazı yazmaq arzusunun da ürəyimdə bəsləyirdim... Bir gün özümə hakim ola bilmədim. Həmin günün dəqiq hansı gün olduğunu indi müəyyən edə bilmərəm. Hər halda bu, 1903-cü ilin ya bahar, ya da son bahar günlərindən biri idi... Bakının o zamanı alışqanlıqına görə, monden (bir toplumda yüksək gəliri olan, əyləncəli həyat tərzini keçirən təbəqə - D.Ə) gəncliyi millət fərqi olmadan ilq mövsümlərdə hər axşamüstü Qubernator bağı adlanan şəhər parkının xiyabanlarında gəzirdilər. "Şərqi-Rus"u göndərdiyim ilk məktubun mövzusu bu gəzintilərdən birinə aiddi. İçərişəhərin milli hakimiyyət çağlarından qalan köhnə surlarının dibindəki xiyabanı aşağı-yuxarı ayaq sürərək gəzən kişili-qadın sərçilər arasında yerilərdən bəzi tanışlarının, bir sözlə, tanıdığım məktəbli azərbaycanlıların, o zaman ki təbirlə müsəlmanların öz aralarında ana dilləri olan türkçə deyil, rusca danışmaları tərəfindən tənqid olunur, pis ruscalarını daha yaxşı bilmələri gərəkli olan ana dillərinə dəyişmələri eyibləndirdi... Tiflis poçtunu böyük maraqla gözləyirdim. Nəhayət, gözümlə böyük sevincle "Bakıdan məktub" başlığına illəşdi. Məqaləmiz dərc olunmuşdu. Təkcə dərc edilməmiş, üstəlik idarədən təqdir və təşviqə səbəb olmuşdu. Müdir qəzetini təsis edərkən ən çox yüksək təhsil münəvverlərinin yardımını ummuş ikən, gözləmədiyim bir yandan gənclərdən və milli münəvverlərdən hərarətli bir diqqət gördüyünü sevincle qeyd etdikdən sonra bizim yazını tərifləyir və üzərində dayandığımız mövzunu da xüsusilə təqdir edirdi. Bu, mənim dərc edilmiş ilk məqaləmdir!..."

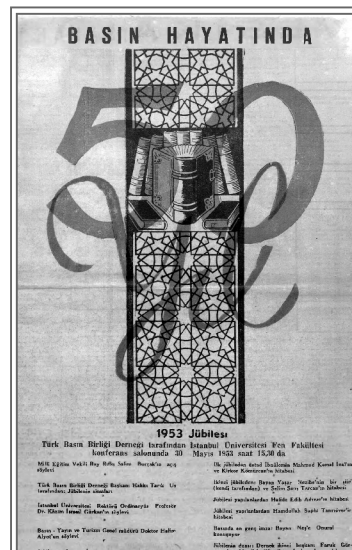
əsr sonra İstanbulda onun mətbuat həyatının 50-ci ildönümü təntənəli şəkildə qeyd olunacaq.

1947-ci ildə yenidən Türkiyəyə qayıdan Rəsulzadə, demək olar ki, 1903-cü ildən etibarən heç bir şəkildə dayandırmadığı mətbu fəaliyyətini "Azərbaycan" dergisini (1952-ci il) çıxarmaqla davam etdirir. O illərdə Türkiyədə maraqlı bir ənənə varmış: Mətbuat həyatında 50 ili başa vuran şəxslərə birlikdə yubiley tədbiri keçirmək. 1943 və 1948-ci illərdə iki dəfə belə tədbir keçirilmişdi. İndi isə üçüncüsü baş tutacaqdı.

1953-cü il may ayının 30-da, saat 15:30-da Türk Basın Birliyi

mail Gürkan, Mətbuat-Yayın və Turizm genel müdiri Halim Alyot, ilk yubiley tədbiri keçirilənlərdən İbnüləmin Mahmud Kamal İnal və Kırkor Kömürçan, ikinci yubileydən xanım Yaşar Nezibə və Selim Sırrı Tarcan çıxış ediblər. Həmçinin həmin gün yubileyi keçirilənlərdən Halide Edib Adıvar və Həmdullah Suphi Tanrıöver kimi Türkiyənin ictimai-siyasi həyatında mühüm rol oynamış şəxslər nitq söyləyiblər.

Broşurada 1943-cü ildə keçirilən yubileydən foto və məlumatlar dərc olunub, növbəti səhifədə isə 1953-cü ildə yubileyi keçirilən 45 şəxsin adı, əsərlərinin adı və şəkilləri dərc olunub.

Rəsulzadənin Türkiyədə keçirilən yubileyi - Mətbuatda 50 il

Mətbuatımızın 145 illiyinə ithaf

Dərnəyi İstanbul Universitetinin Fənn fakültəsinin konfrans salonunda "Mətbuat həyatında 50 il" başlıqlı yubiley tədbiri keçirir. Tədbirlə bağlı hazırlanan broşur

Yubileyə bağlı digər bir nəşr M.Faruk Gürtuncanın "50 illik qələm böyükleri" adlı uzun şeirdən ibarət kitabçasıdır. Şeirdə yubileyi keçirilənlərin adları çəkilib:

**"Ağ saçlı Ziya Şakir, Rəsulzadə Əmin bəy
Biri azəri öndər, biri tarixdə hər şey".**

Həmin gün Rəsulzadə ilə birgə yubileyi keçirilən iki şəxs onun ən yaxın silahdaşları olublar: Türk Ocaqlarının başqanı, Türkiyənin Rumıniyadakı səfiri, daim Rəsulzadəyə himayədarlıq edən Həmdullah Suphi Tanrıöver və İdil-Ural türklərinin liderlərindən, Rəsulzadənin Bakıdan və Finlandiyadan başlayan, İstanbulda davam edən dostluq münasibəti olduğu Abdullah Bəttal Taymas.

Taymas 18 aprel 1955-ci ildə Ankara Türk Ocağında Rəsulzadə ilə bağlı konfransında bildirdi: "Məhəmmədəmin bəy 1953-cü ildə ədəbi ömrünün 50-ci ilini idrak etmiş bulunurdu. Həmin ilin may ayının sonlarında 50 illik yazarlar üçün tərtib edilən törendə onunla yan-yan oturmuşdum".

Təkinər məqaləsi
Türk Basın Birliyi Dərnəyinin keçirdiyi bu tədbir haqqında ən geniş yazı isə Rəsulzadənin

gənc silahdaşı Süleyman Təkinər məqsədsizdir. Təkinər "Mətbuat həyatında 50 il" adlı məqaləsində yazır: "Yubileyi keçirilənlərin siyahısında məşhur redaktor qismində fəaliyyəti Şərqi üç mühüm mərkəzi - Bakı, Tehran və İstanbulda keçən, Azərbaycanın olduğu qədər Qafqazın da məşhur ictimai-siyasi xadimi, hörmətli Məhəmmədəmin Rəsulzadənin adı da mövcuddur. Yubiley böyük bir təntənə ilə keçirildi. 800 adamı toplayan universitet salonu Mətbuat Birliyinin özəl dəvəti ilə gələn seçkin bir dinləyici kütləsi tərəfindən dolmuşdu. Dəvət olunanlar arasında nazirlər, deputatlar, professorlar, yüksək rütbəli məmurular, hər hər sinif və ixtisad olan ziyalılar, mətbuat təmsilçiləri, müəllimlər, tələbələr, müxtəlif elm və mədəniyyət müəssisələrinin, dərnəklərinin təmsilçiləri və s. vardı. Saat tam 15.30-da yubiley mərasimi türk hərbi orkestrinin çaldığı İstiqlal marşının ayaq üstə dinlənilməsi ilə başladı".

Təkinər məqaləsində Hakkı Tarık Usun söylədiyi Rəsulzadə ilə bağlı yüksək fikirləri olduğu kimi qeyd edib: "Rəsulzadə bu gün Azərbaycan tarixinin inkişafını yazır və Türk Ensiklopediyası üçün çalışır, fəqət içində bir səs, hələ 1907-ci ildə yazdığı şeirin bir parçasını təkrarlamadadır:

**Çəkilməm ey hərifan, mən
Bu meydan-i şəcəətdən
Bütün aləm mənə deyərəkən
Çəkil bir yana, sakitləş".**

Qeyd edilən səs

Təkinər məqaləsində qeyd edir ki, Mətbuat Birliyinin arxi-

vində mühafizə edilmək üçün yubilyarların səsləri mikrofonla yazılıb:

"Bu mikrofon iki gün sonra yubilyarların əsərlərindən ibarət sərginin açılması münasibəti ilə sərgiyə gələnlərin qarşısında səsləndirilmişdir. Əmin bəyin mikrofonla yazılan sözlərini burada eyni ilə veririk: "Bundan əlli il öncə, 1903-cü ildə Qafqazda nəşr olunan ilk məqaləmdə türk şagirdlərinin öz aralarında rusca danışmalarını tənqid etmişdim. O gündən bu günə qədər keçən jurnalistlik həyatım bu fikri davamlı surətdə müdafiəsinə həsr edilmişdir. Bu gün əməkdar türk jurnalisti kimi burada - müstəqil

Türkiyə Cümhuriyyətində anılmaqdan duyduğum sevinci şükürlə izhar edərkən, zehnimin orada, milli qurtuluşunu gözləyən Azərbaycanda və Qafqazda olduğunu gizlətmək istəmərim".

Təkinər yubileyə bağlı keçirilən sərgidə Rəsulzadənin üstünlüyündən də bəhs edib: "Yubilyarların əsərlərinin sərgisində Əmin bəy Rəsulzadəyə ayrılan hissə ən çox kitabı olanlardan idi. Burada yalnız kitablar, broşürlər və qismən də jumallar sərgilənmişdir".

Beləliklə, Rəsulzadənin mətbuat həyatında 50-ci ili Türkiyədə önəmli bir tədbirdə qeyd olunub. Ümid edirik ki, həmin gün qeyd edilən səs yazısı bir gün tapılacaqdır.

Qaynaq:

1. "Basın Hayatında 50 Yıl" broşurası, 1953.
2. M.Faruk Gürtunca. "50 Yıllık Kalem Büyükləri", İstanbul, 1953.
3. "Ankara Türk Ocağı'nda Abdullah Battal-Taymas Tarafından 18 Nisan 1955 Tarihinde Verilen Konferans (M.E. Rəsulzadə'nin vefatının 40 günü)". "Azərbaycan" jurnalı, sayı 37, 1955.
4. Süleyman Tekiner. "Matbuat Hayatında 50 Yıl". "Azərbaycan" jurnalı, sayı 15, 1953, "Birleşik Kafkasya", 23-cü say, 1953.
5. Mühacirət İrsimizdən: Məhəmmədəmin Rəsulzadənin otuz məktubu. Tərtib edən, ön sözün, qeyd və şərhərlər müəllifi: Fəhəd Cabbarov. Bakı, 2018.
6. M.Rəsulzadə. "İlk məqaləm". "Çapar" dergisi, sayı 2, 2019.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucusu Məhəmmədəmin Rəsulzadə Buxarestdə yazdığı "İlk məqaləm" adlı xatirəsində o illəri bu şəkildə xatırlayırdı.

Əlbəttə ki, o zaman mühərrir olmaq arzusunda olan 19 yaşlı gəncin ağlına gəlməzdi ki, yarım

radan aydın olur ki, açılış nitqini Türkiyənin Təhsil naziri Rıfki Salim Burçak edib. Ardınca Türk Basın Birliyi Dərnəyinin sədri Hakkı Tarık Us danışıb, yubileyin simalarından bəhs edib. Daha sonra İstanbul Universitetinin rektoru ord.professor Kazım İ-

Jübilesi yapılanlar	
— Yazı yaşları sırasıyla —	
* Nevzad, Rəfik — (13 Temmuz) 1895	* Foray, Nazım — 10 Temmuz 1901
* Tokay, Süleyman Sırrı — (13 Temmuz) 1896	* Atabın, Regid Saffet — (13 Temmuz) 1901
* Cete, Mecidi — (13 Temmuz) 1897	* Devrim, İzzet Melih — 24 Temmuz 1901
* Adıvar, Halide Edip — 23 Aralık 1897	* Kuntay, Mithat Cemal — 13 Eylül 1901
* ZSEI (znıuuAŁ ET) — 14 Eylül 1897	* Delibaşı, Ali Süha — 2 Ekim 1901
* Menemencioğlu, Edhem — (13 Temmuz)	* Us, Asım — 30 Ocak 1902
* Çambel, Hasan Cemil — 1 Aralık 1898	* Atalay, Ahmet Besim — 17 Kasım 1902
* Ören, Nəsim Nəzmi — 9 Mayıs 1899	* Çankı, Mustafa Namık — 18 Aralık 1902
* Borsacı, Asaf — 26 Mayıs 1899	* Özgün, Mehmet Rasim — 2 Temmuz 1903
* Kütayış, Asaf Muammer — (13 Temmuz) 1899	* Menteş, Hasan Vasfi — (13 Temmuz) 1903
* Sümbüllük, Es'ad Sezayi — (13 Temmuz) 1899	* Rəsulzadə, Mehmet Emin — (13 Temmuz) 1903
* Adıvar, Adnan — 21 Eylül 1899	* Serzeli, Es'ad — 20 Ağustos 1903
* Reyent, Şerif Remzi — 1 Kasım 1899	* Yahm, Mehmet Hayrullah Tacettin — 30 Eylül 1903
* Kayaalp, Tal'at Ali — 2 Kasım 1899	* Daver, Abdin — 24 Ekim 1903
* Musahiboğlu, Celal — 26 Ekim 1899	* Atayığıt, Muhyiddin — 1 Kasım 1903
* Soko, Ziya Şakir — 30 Kasım 1899	* Yöntem, Ali Cənab — 29 Kasım 1903
* Aydoğdu, Sadri — 8 Ocak 1900	* Menemencioğlu, Muvaffak — 11 Şubat 1904
* Dikmen, Cafer Fahri — 20 Haziran 1900	* Gürel, Abdullah Fevzi — (30 Mayıs) 1904
* Tüzüner, Atif — 25 Ekim 1900	* Tanrıöver, Həmdullah Suphi — (30 Mayıs) 1904
* Beyath, Yahya Kemal — 20 Mart 1901	* Ogan, Zəkir Kaadiri — (30 Mayıs) 1904
* Akagündüz, Enis Avni — 28 Mart 1901	* Ege, Rəşid Nurettin — (30 Mayıs) 1904
* Ogan, Raif — 13 Haziran 1901	* Kaygusuz, Bezmî Nurettin — (30 Mayıs) 1904
* Səbətay, Bəhəddin — (13 Temmuz) 1901	